

ten. Nieuw van meester NOS is zijn kennis van Amerikaanse ontwikkelingen. Het zit er denk ik niet in dat de vrouwen uit Amsterdam een studietrip bekostigd krijgen, maar wie weet kan het compensatieprogramma Sesamstraat hen wijzer maken. Gelukkig maar dat de vrouwen uit Noord-Holland-Noord de zin dat de Open School slechts experimenteel bezig is, niet onderschrijven. Zij schrijven: 'de Open School wordt door dit lesmateriaal volledig afgekraakt' — zij bedoelen dan natuurlijk wel de Open School, die zij met hun begeleidsters, ondanks belemmeringen, vormgeven.

Ook in leergroepen die buiten de proefprojecten van de Open School staan, is het programma besproken. Uit een verslag van de leergroep voor volwassenen in buurthuis Ons Huis in Amsterdam-Oost citeer ik:

Drie vrouwen hebben zich gestoten aan de schuine-moppen-vorm van de programma's. Zo werkt het averechts; ik hoef dan al niet meer. Twee anderen vonden de vorm onnodig, maar voelden zich er persoonlijk niet zo bij betrokken en daarom hadden ze zich niet zo geërgerd.

Niemand had er iets van geleerd; het enige waar steeds weer op werd gehamerd was dat je moet

zien te bereiken wat je wilt. Misschien is dat voor anderen iets nieuws, maar ik wist dat allang. 't Werd mooi voorgesteld maar zo gaat dat niet in het leven. De vrouwen dachten dat er voor deze vorm is gekozen omdat veel mensen dat wel lollig vinden. Kijk maar naar de Tros.

In de groep is ook nog gepraat waarom de begeleidster geadviseerd had naar het programma te kijken. Ik citeer weer uit het verslag:

Er wordt door allerlei deskundigen gepraat over hoe dat nu moet met 'taal-op-tv-voor-volwassenen'; laten de betrokkenen zelf maar kijken en beoordelen of deze manier goed is. Als het een bruikbare manier is die gebaseerd is op dezelfde uitgangspunten als die van ons, dan kunnen we daar verder in de cursus gebruik van maken.

Helaas, het pakte anders uit.

De vrouwen besluiten een brief te sturen, 'medegezien de grote geldsommen die ermee gemoeid zijn'.

Heeft niemand dan plezier beleefd aan het programma? Vast wel. Een van de vrouwen van het buurthuis vertelde dat haar zoontje van vijf nu nog vraagt of dat programma over taal weer op de tv komt. Hij steekt dan zijn armpjes in de lucht en loopt heupwiegend door de kamer, net Adèle Bloemendaal die het slotlied zingt.

Henk Lammers JEF & DE REST

De tegenstanders van Jef

Ik kom uit W. Daar heerste de traditie dat na het schoolvoetbaltoernooi de kampioenen nog één wedstrijd speelden. Tegen de beste spelers uit de verliezende elftallen. Aan die wedstrijden moest ik even terugdenken toen ik zag hoe heel taalminnend Nederland te hoop liep tegen Een Tien voor Taal. Jef Rademakers tegen de Rest van Nederland. Ik neem aan dat u minstens één aflevering van het programma hebt gezien en daarom beperk ik me hier tot een korte schets van de tegenpartij.

De achterhoede wordt gevormd door de culturele elite. Ze zijn er tégen dat iedereen maar een tien krijgt en pleiten dan ook vóór het ontleden en het traditionele opstel. Hun standpunt is begrijp-

pelijk. Zij zijn de hogepriesters van Het Woord en zo'n programma is natuurlijk pure godslastering. Waar moet het niet naar toe als we toegeven dat gewone mensen *even goed* kunnen praten als Komrij en Kousbroek die toch jaren hebben geoefend om zo deftig mogelijk te klinken? Wie blijft er dan nog over om de domme fouten te maken? U begrijpt toch zeker wel hoe het afloopt met de elite als iedereen net zo knap wordt als zij? Nou dan!

Het middenveld bestaat uit de wetenschappers. Zij hebben zich nauwelijks in de discussie gemengd, te druk met onderzoek, maar dat betekent natuurlijk niet dat ze geen mening hebben. Na jarenlang onderzoek weten ze steeds meer over steeds minder en zo heb ik uit gesprekken met verschillende collega's in den lande begrepen

dat die Jef er een potje van heeft gemaakt. Hij verwacht niet alleen de illocutionaire handeling van een taaluiting met het perlocutionair effect van diezelfde taaluiting, maar maakt ook beslist onvoldoende onderscheid tussen taalgebruik, taalvaardigheid, communicatieve vaardigheid en sociale vaardigheid.

Het programma is voorbij en de gesprekken zijn verstomd. Maar het onderzoek gaat natuurlijk door en over een paar jaar zullen we zeker nog veel meer weten dan we nu al weten. Laat Jef maar uitkijken.

De voorhoede dient het meest serieus genomen te worden. Ze slaagt er nog wel eens in een punt te scoren want ze bestaat uit mensen die over het taalvaardigheidsonderwijs hebben nagedacht en weten wat er in de praktijk aan de hand is. Het gaat ze niet zozeer om het hooghouden van Het Nederlands als belangrijk cultuurgoed. Ze kijken er meer naar of mensen wel recht wordt gedaan hoe talige factoren daarbij een rol spelen. Het scheelde dan ook niet veel of ze hadden in Jefs elftal meegespeeld.

Ander perspectief

Gezien dit perspectief is het begrijpelijk dat Tineke Krol uitgebreid aandacht besteedt aan de geschiedenis van het programma en in hoeverre Jef zorgvuldig heeft gehandeld. Wat ik daarover lees, daar lig ik niet wakker van. Zulke situaties ontstaan nu eenmaal als mensen met zeer uitgesproken meningen met elkaar proberen samen te werken. Het echte probleem is natuurlijk: heiligt het doel de middelen.

Zo'n programma als Een Tien voor Taal is in wezen een advies met als inhoud: Fouten mogen want het gaat er niet om te laten zien hoe knap je bent maar om die taal zijn werk te laten doen. Tineke zal het met me eens zijn, dat dat een zin-nig advies is en dan wordt het probleem: hoe bevorder je dat zo'n advies effect heeft. Uit de sociale wetenschappen weten we dat dat van twee dingen afhangt, de kwaliteit en de acceptatie. Een kwalitatief goed advies heeft geen effect als het niet geaccepteerd wordt en als een advies

volledig geaccepteerd wordt maar de kwaliteit nul is, dan mogen we evenmin op enig resultaat hopen.

Tineke benadert het probleem van de acceptatie door uit te gaan van mensen zelf, door de deelnemers aan de Open School hun eigen problemen te laten formuleren en ze hun eigen oplossingen te laten bedenken. Een prima methode als je als leerkracht met een beperkte groep te maken hebt. Een minder prima methode als je met een medium als televisie werkt. Dan moet je naar andere middelen omzien. Jefs methode is een aantal alledaagse taalgebruikssituaties als karikaturen te presenteren. Prima. Op die manier kan een ieder die dat wil zichzelf in die situatie herkennen zonder dat het al te gênant wordt.

'Ja, dat overkomt mij ook wel eens maar ik ben natuurlijk niet zó maf.' Het lijkt me dat je mensen zo in hun waarde laat. Tineke Krol is tot de tegenovergestelde conclusie gekomen en vindt dat het programma van weinig respect getuigt. Een aantal deelnemers aan de Open School heeft zich ook geërgerd. Heeft dan, behalve ik, niemand plezier beleefd aan het programma? Vast wel. Bij het programma hoorde een setje van vier boekjes. Van die setjes zijn er 12.500 verkocht; een uitzonderlijk hoog aantal voor een televisie-cursus. Het gaat mij wat te ver om aan te nemen dat die kopers er allemaal ingetrapt zijn en nog meer schuine moppen verwachten. Ik denk dat ze gewoon nog wat van die boekjes willen leren. Per slot van rekening zijn het geen heupwiegende vijfjarige kinderen.

Een Tien voor Taal heeft Nederland danig in opwinding gebracht. Niet alleen de wetenschappers hebben het geschrijf aan hun Aula-pocket even gestaakt, ook talloze VARA-leden, Telegraaflezers, Open-Schooldeelnemers en columnisten hebben zich opgewonden. Dat is niet toevallig. Aan het programma lag een duidelijke visie op taalvaardigheid ten grondslag. Omdat het ergens vóór was, kon je er tégen zijn. Daarom heeft elke aflevering van het programma talloze mensen aan het praten, schrijven en denken gezet. Over taal. En dat is iets waar nog geen enkele wetenschapper of erudiete columnist in geslaagd was.